

Landskap: Småland Upptecknat av: A. W. Olsson
 Härad: Smålands Adress: Torshög, Rönneby
 Socken: Berga Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1942 Född år _____ i _____

Smålands vardags sederUpplyggelse och förtroelseVäpelseder och väsen

Vardags seder o. förtroelse i en bondgård för 50 år sedan.	s. 1-30.
Väpnafton, tvanor	s. 10-12.
Öpenadgången inkasserade sin lön.	s. 12.
1:a april	s. 13.
Palmvändag.	s. 15.
Gamla väpnafton, - 6 april.	s. 16.
Vallborgsmässafton	s. 22.
Bearbetn. av jorden, sädd m. m.	s. 24.

ACC. NR. M. 8598:1-30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Potatisättningen.
Linet

s. 29
s. 30.

ACC. N:R M. 8598:1.

Urbeta vardagsred.

Uppbyggelse och försörjelse.

Frågas man sig på vad
sats tiden fördes under den långa
vintern, då man ej var i arbete, i
en bondgård här för omkring 50 år
tillbaka. När man sitta på en
träpistolen på landsbyggen. Utid den
tiden voro familjerna i allmänhet
större än vad nu är fallet och sam-
hörigheterna gammarna emellan var en-
ligt gammal god sed den bästa
i bondagarna besökte kyrkan på fred
och under aftnens loff till det
börnstolen eller predikan i något hem
(s. n. singule) eller i skolluset. I

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR. M. 8598:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Börsverkan hölls möten varje kväll, så
det var flera män i byn som svarade för
ledningen och talade. Verksamheten hölls
för öfrigt en eller flera gånger i verkan
under vinters löpp. Dessa möten äro
merade mellan de olika hemmen i byn
och de flesta uppläsa boken för desamma.
Under den senare delen av 1800-talet, så-
skilt på 1870 och 80-talen, berödes även
dessa bygder av den andliga väckel-
sen och många unga friska ämbild uppleva
en förvandling i religiöst hånseende,
som satte sin prägel över bygden i
märkbare grad.

Vid kvällen kom och intas på-
skilt arbete i fråga om hemstjöld och dy-
ligt julelag, var boken ett nödvändigt red-
skap till frivillig uppbyggelse och

ACC. N:R M. 8598:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jämförelse. Huruvida andaktsböcker
 vore: bibel, psalms- och psalmböcker,
 Luthers, Skrivens, Rosenii och Walden.
 stämms ^{upf.} verk. På annan litteratur
 läste Waldensius tidsskrift "Före och nu",
 J. O. Meyers berättelse om gamla böcker i
 J. O. Meyers rummen av olika författa-
 re. Böckerna lästes grundligt och
 ibland var det tidglädning, då nå-
 gon fick läsa i bok för de övriga
 församlingens medlemmar.

Tidningsläsning följde också
 på den tiden. Jästén det mest var
 verkställningarna. Postgången var nästan
 inte den bästa, innan järnvägen
 hade kommit till fullt utvecklad.
 De utställningarna var det Myr, Östjöhälsan,
 det och Sjuhälsansposten, som lästes

ACC. N:R M. 8598:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4
Här. På 1880-talet var Svenska Berkebla-
det mycket populär här: dessa byg-
des och lästes: många hem. Många
sjöman och Hemlandsvännen var
och så på tidningar, vilka utkommo
från huvudstaden. Det och annat som
gick på andra tidningar bandade sig
och så tillfälligtvis vägen hit. Det
kunde dock inte till regeln så man
gick så tillbaka till tidningar:
vare hem. Fortliga väjde sig med
almanackan som det enda periodi-
ska tryckverket: hemmet ännu vid
den tiden. I dessa hem var det och
så ganska klart med litteraturen:
öfver. Bibeln och psalmboken och i
bista fall även en postilla var de
böcker man där besökte sig med.

ACC. N:R M. 8598:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Men även i sådana som Toy, man
seer på vad som kunde och skede,
fastän myketerna ibland kunde va.
ra rätt så gamla innan de fingo
del av dem. Det kunde ju också
att myketerna förmedlades från man
till man genom naturligt utväxling
och på detta man till de Toy i flera
måttliga bindelser av basisk natur
kunde ibland uppjaga fantasien i
ännu större grad för dem som på
så sätt fingo myketerna förmedlade
i efterhand. Ringöfverklingsen el.
ser grova illtid o.d. gjorde efter be-
traktning intressant på arkivaren, i synnerhet
den berättelsen hade god framställning
framgången och kunde berättas vad han
satt eller fast på ett ishiidigt sätt.

ACC. N:R M. 8598:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

För ett halft sekel tillbaka följde
med den gamla seden att äldre personer
som skulle berätta för andra om sina
upplevelser, såsom om de varit ute
i vädren och vad de där hade hört
och sett. Från jag minns är det
och många ännu inte följt och
under de långa vinterkvällarna be-
gagnade man sig av tiden till
att berätta historier. Det var då myg-
det man ännu i den vägen hade
hört och sett. En och annan person
skämtade högt, men kunde dock
inte låta bli att dricka upp den små
historien efter den andra om ~~en~~ var
och ^{eller hon} hade hört och sett, medan de
gläddes av dessa berättelser. Lita på historien
att de följt på den jag senaste allvar.

ACC. N:R M. 8598:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De gamle beströmena äro nu
för länge sedan döda. Mycket av
vad de hade att meddela andra
angående den forntida folketen gick
med dem i graven, funtans stömbil.
Lig årens de upptäckas och be-
skas för eftervärlden. Detta visar
för sig den tankevärd ~~och~~ och
föreställning var: den gamla tidens
människor levde. I raderna och
elektricitetens flöde. Det visar
en annan syn på saker än vad
den som de mindre originella
1800-tals människor hade. De voro
barn av sin tid och de följde gärna
sina förfäders spår i det som vi
vil ha det andra hänsesendet.

ACC. N:R M. 8598:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVVägnelundens vägen.

Under mass mörkel blev
dagarna långa med hög och klar
luft. Länkan lät höra sina drilla
och gypfåglaorna återvände från
sin långa resa till Söderns län-
des "Stäkningen" (Byällossvingen)
och välkomnen, men den skred förde
och sina ovrigsida. Den tidens
vägar blev för verkoral hast när
afarbasa, då vägbanan bildade en
kvartabel gypfåga. Trappan fick därför
under tiden inskränkas till den
minsta möjliga. Så till. Jäsa kunde
ja. Hjälpligt och och i. Skymmet stä-
garna var då återvända. I stället
för höring följde man en del arbeten.

ACC. N:R M. 8598:9.

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Cherrens ja gälden under den tiden.
Såsom ja verbaken var inte av-
klarade och då gassade det på att
ordna vägen.

För omkring 20 år tillbaka beviljade
en lantbrukare här i posten för
mig, att han skulle ha en dräng,
som även biträdde i mjölkning-
arbetet på gården. Husbonden och
drängen stodo en dag på förvisen
ute på verbaken och såg ut ved.

Men då de var för långa till att mjöl-
ka på drängen.

- ja ja, tyckte du då, vaade husbonden

Drängen menade egentligen
det att när han var skulle vara
i arbete under de långa vardagarna
från morgon till kväll, så skulle

ACC. N:R M. 8598:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Man vara befiat från att deltaga
i arbetet med frivillningen, vil-
ket också kan anses såsom ett
tillägg till det ordinarie arbetet
som dräng på gården.

Vårn avlösning från frivill-
ningen fick drängarna befrielse tid in-
te, men i stället fick man sin
arbets tid avkortad i motsvarande
grad.

Detta meddelat endast i paran-
tes om en ritbild. Omkring 1890
var det högt för många personer,
som deltog i frivillningen här
i dessa bygder.

Vårn avlösning anses man att
vinsten för allvar hade varit sitt
förelägg och under den svårheten

J. v. t. K. S.

ACC. N:R M. 8598:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jisk inte några ljus fändas. Man
skulle då lägga sig i "ljusom kväll",
snart tranan var ljus i sängen. Bar-
nen förskräckte då gärna att hålla
sig vakna i det länsta, efter att
ha gått i bädd för att få se hur
det gick till när tranan kom med
sitt ljus. Men man gick vänta
frågades för den nyfiken och så inställ
de sig för blund, varför man
snart befann sig inom drömmas-
nas värld. Meningen i det hela
var alltså ingenting annat än
att man för så långt skulle
manifestera att den långa vintern
nu var förbi och att kylan
nu hade blivit så lång, att
man ej länge skulle stå uppe

ACC. N:R M. 8598 : 12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och ha förs i hemmet om hvil-
larna utan skulle arbetas vara av-
slutad, så att man vid nödskets in-
tråd kunde gå till vila.

Föreställningen om att Fran-
skornas och på hys: lång synes
vara gammal och emana sig
från den gamla värfvarens tid.
Denne inföll som bekräftelse den 6 april
och vid den tiden eller därpå kom
kommer Franzen till till värd
trakt.

f. v. b. 12 d.

Vid värfvarens som grenadja
en allid obligatoriskt för att in-
passa halvskåpet av sina rotation
de? Denne biggman behövde inte

Den andra delen av lönen utgjöll vid Mikaelstiden.

ACC. N:R M. 8598:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sitt fopp. Han var hemmansägare i Hjortsjö, Rydaholm, och hade militärbefattningen som bisjofva. Hans "Kvinn" (grenadja) som hade kom ryktet ut berättar om sina upplevelser under julkjörda konanerna Sverige och världen. Det talades även på den tiden om krig och hotade krigsfaror och påstod att man hade sin grenadja och inhämtade hans äskor i saken.

Den första april var en riksdagsdag. Då var det en allmän bed om man skulle komma tillbaka april, d. v. s. mars, och särskilt ungdomarna begagna de sig fruktigt på den. Det gick

f. v. t. K. S.

ACC. N:R M. 8598:14.

14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

var om så länge man höll sig inom
några mänskliga och astyldiga grän-
ser för uppläsnarvit, men det sken-
de för en hända, och det inte så
sällan, att man kochade varand-
ra april för ett par som med-
gått i ganska obekväma konventioner.
Den första dagen i samma
månad kunde den varrade ta-
ga revansch och så var det ju
en hel månad till att utspun-
da på det vägen detta skelle
och. Men om till denna gamla
folkseid nästan helt och hållet
förslagd och man får inte läng-
re bli berättas om sådana spåm-
skypen som man får ett par hel-
tillbaka kunde måttas varandra för.

ACC. N:R M. 8598 :15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I början av April skedde i
allmänhet islossningen i våra
djupa och vattendrag. De gamla
gävar usoga och glä milder vil.
Ma omständigheterna islossningen
ärode rum och ist vilket kall
eller väderströk den lossnade isen
gick. Härav bör man märke
ju det kommande året vävlig.
Det och skörden. In i dag finns de
personer som ha på de som märken
och de märkes på de beträffan.
de islossningen i Kläven ha
slagit in stället i fjor som i år
(d.v.s. 1741 och 1742).

På påsken söndag skulle
man plaska palmer och pröpa
hemmet med skäpa ätka palmer

ACC. N:R M. 8598:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

väres det ju inte på dessa betedda-
 det, men av älsk, ja kanske se-
 dan den katolska tiden, har man
 använt sig av sålpersten: stål-
 det ju guldene. Och det var med
 glädje baren fingo gå ut i
 gärdet dagen före påsensdagen
 för att byta i guldskrinet: Men
 denna sed är inte helt och hål-
 let avlagt, fastän det unga släk-
 tet inte längre tänker på den
 gamla inriktningen härav.

Den 6 april inföll den gamla
 värfundagen och då börjades den
 s.k. värfundingen. Vårhunda den
 var det betedda vecka som gick
 in, en vecka senare den Fjätte o.s.v.
 till och med den 5 juli, värfes en

f. o. b. d. d.

ACC. N:R M. 8598 : 17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

my Tiderna och hos King period, s. h.
 "Tidning" eller räpp vidten. Det ~~här~~
 var alltså indelat i fyra Tidningar.
 På dessa var det berättelser som
 bibehålls längre här i "Landsland"
 medan det nu är ganska länge
 sedan man använde denna Tide-
 räkning beträffande de tre övriga
 räpparna. Orsaken var ju man
 bibehåll detta räknesätt längre
 ju denna är beträffande de övriga
 räpparna. Ende var det ju, att den-
 na räkning var en intant jäkrip.
 god med värbuget. Man hade näml.
 några sina berättelser om vad som

p. r. v. k. d.

1) denna Tidning li vara berättelserna för
 Landsland, men Ende ha använd även i grans
 provinser, t. ex. Halland.

ACC. N:R M. 8598:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

f. v. b. k. d. i.

skulle utjåas i de olika verkona
och på vilka veckodagar man
skulle sitta och sli. Under varje
vecka hade man sina bestäm-
da uppgifter att fullgöra och detta
program följde man nogg de ef-
ter sig i beredhet med följande ord
sed.

I April utmanad komms
de första väckelseorden. Det var
ett- och vittorpan samt de övriga
som de kallas om väte fram
ut på ångarna.

Det blev inte var förtän det
här förklarats om bestäm om "den
godt beseden" mynkan, sade de
gamla. Dessa sändas bruka ju
infälla under serare delen av

ACC. N:R M. 8598:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

April månad och då är ju tiden
lång för väntandet i vanliga fall.
Det mycket fulla aprilvädret
satt sin prägel på det hela även
vid den tiden. Det kunde vara kög
och frost växlade med sol och värme
daggen lång men det kunde också
så vara och beqväm med regn
och snö.

"Hörsaghet och aprilvädre
Tas av och ut."

Detta är då på i en ordning.
Tinnan väntar på att alla bör-
jades gälla det framdratt att till
det hörsaghet var i sin ordning.
Tiden, hava och fullt betörde ha-
rens eller nyanskaffas. Det mesta
arbetet nämligen gjordes man själv.

ACC. N:R M. 8598:20.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

men billa och tjänarbeta fiska
och andra arbeten för det utjö-
na.

Det skedde om april månad
skulle städa, kätas och bäddar by-
tas ut. Under vinterns löp hade
då samlat mycket gödsel och
dena skulle nu tillbringas för
att utöras på åren. I åren ce-
menten fanns det på den tiden
och då var det ett mycket an-
strängande arbete att byta ut göd-
seln. Färskis grinstan var ovan-
ska besvärlig att få rengjord. För-
men hade nämligen bitat ihop
den långa stötkalmen och pulle-
starna i bädden, så att det var
helt omöjligt att få tagen

ACC. N:R M. 8598:21.

21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

läsa ut sitt sammanhang med
de primitiva redskap. Näml. järn-
grepar som man då använde.

Öfverningen uthödes sedan
på åker och upplades i stora
komposter, där den fick ligga till
tiden för komposten. Då den hödes
ut på åker och ströddes. Till
potatisgården uthödes fjärdningen,
som brukas för att vara till
potatis. Den på gårdning lades i sa-
der med ett lass i varje hög
för lämpligt avstånd från var-
andra. Öfverningen ströddes sedan med
grepar i fjällen i samband med
potatisårensningen. I ett gam-
malt ordbruk heter det:

Spil mi är så gott som fjällen.

ACC. N:R M. 8598:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Enligt en annan variation:

May må är så gott som förgäp.

Man hade många följare
den tiden i varje gård och därför
kunde man lätt göra sig ett ande-
me. Men spiltningen härifrån ut-
går. Skrivna utfall vid omförmäl-
da tid hade samma betydelse som
försöket att inte låta sig säga.
Låt det dock vänta, att ett besök
i världarna alltid varit välkom-
met.

Med Kalborgsmässan gjorde
våren sitt intåg på allvar. Man
hade utsett en ledare för den ti-
den förklarade det gamla Kalborgs-
mässgärandet, men det rådde dock
fortfarande en viss stämning över

nejden när vägen gjorde sitt intåg.
Den noganna seden med eldar på
Valborgsmässoafton hade också i hög
grad bortlagts, men man kunde
dock få se en sådan eld här och
väc stäcka upp sina lågor mot
skymr.

På Valborgsmässoafton såsom
på Skärtorsdagen behåde man stinn
bakor, ett bakverk som förut sågs
i ark. med slutet av 1800-talet.

Den första maj bjöts det på
'Valvarempässa mjöl'. Denna sed hade
också noganna anor, men man
bjöd inte längre bröfärderna denna
näst när man satte på ordent
och rastade med sina alar. I
stället användades den Till frukosten

f. v. b. R. S.

ACC. N:R M. 8598:24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

eller dagvade. samma dag och
period (huvudsakligen av dag till
den övriga mån. Det varhades 3-4
sa kanske ända fler äga till varje
person ifall att den kunde kon-
sumera så många gå en gång.

De gamla mynningarna och
upptäckt på denna dag var här
utslagna redan för 50 år tillbaka.

Bestämningen av åkerjorden
begyntes vanligen med ägenhavs-
ning av höstkalen eller vintkal-
ten, som äken i jära från jil-
gående höst kallades. Sedan vin-
stades jorden upp med kok, men
man borde inte arbeta i densam-
ma jorden (man hade blivit boan
(upptäckt och gjämbig för bestämning)

sedan antingen såde man på fä-
rorna eller på de passager de igen,
 varföre sådde de på den, den sist-
 nämnda metoden alltid när jorden
 skulle gödolas, då man nednyllade
 gödningen samtidigt med såden.

I varje fall skulle åkeren igenkas-
 vas innan nednyllningen av
 såden företogs. Man nyllde såden
 med skott och det tog sin naturliga
 tid. Men det var ständigt två par
 åker. Järpända och de yngre var
 i verksamhet från tidiga morgon
 till sena kvällen så länge väderet
 frögick.

Under varken vårmorgon var
 det ett hälsigt liv och ofta ute
 på åkeren och arbeta. Arbetstiden var

ACC. N:R M. 8598:26.

Landskap: Småland Upptecknat av: J. H. Rasmussen
 Härad: Smålands Adress: Tolag, Lagom
 Socken: Berga Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1742 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att för lång. Redan vid 4-5 åren
 på Småland fick man vara uppe
 för att göra det såd på åkerna och
 på, vilkade lagarna m. m. Men i
 ungdom fick man lysa till den
 vassa fjärrsångin, enhannetiga
 gårens tone. Den granna sådesår
 kan följde gäva åkerna: 8 gå
 ren för att uppsäta mask i järn
 na. När det blev tid för det
 första gjode röskalen, och selgipa
 av rönn till småpajkarna, som
 sedan inte försomrade att anvin
 da sig av det ställda instrumentet.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 8598:27.

Landskap: Småland Upptecknat av: M. Larsson
 Härad: Smålands Adress: Torsås, Rydalen
 Socken: Breda Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1942 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV. 27
FOLKMINNES-
ARKIV

Vad det hade jämförts ässa
 dagar efter myllningen var det till
 för att haavlagga (Var det vänt,
 så fick man inte vänta så länge). Vad
 detta arbete verkställes var det en
 eller ett par personer som gick efter
 med en barka och kast för att stin.
 på (doga rengöra) stenarna och slutligen
 var det till att nuddnjuta vid
 kanten omkring åren. Därpå, ägde
 bultningen rull och så var värbets
 på den åren fullbordat.

Skavensvidden jämföras här i 7. de
 och 8. de verkona. Den som såldes i 7. de

Skriv enda-t på denna sida!

ACC. N:R. M. 8598:28.

Landskap: Småland Upptecknat av: J. J. Larsson
 Härad: Smålands. Adress: Torlag, Ragan
 Socken: Berga. Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1992. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

verkan blev knappt någon, åtmin-
 ston inte till utsädeshavet. Kor-
 met såddes i B:te eller S:te verkan. Kor-
 met var ett ringigt utsäde, som an-
 tingen misslyckades eller gav god skörd.
 Man hade sina vrätter och s.k. korn-
 dagar, då sådden skulle äga rum.
 När det regnar på Ballus
 skall man så korn på Knallus.
 Netta det i ett rim. Det fanns ju
 ena, som alltid hade god tur med
 sitt korn och man såg därför om
 dem, att de hade väl reda på när
 kornsåddarna var.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. M. 8598:29.

Landskap: Småland Upptecknat av: A. H. Larsson
 Härad: Smålands Adress: Bohus. Lagan
 Socken: Bohus. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1942 Född år _____ i _____

29
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

De gamla mäthens hade
 smallestid redan för den tiden för-
 korat sin besitt och därför behöva
 de man att sätta och så när för-
 den befaras vara tjäntlyg därför

Potätsättningen i stället
 till det utgåva det utgåva för
 näm. den som utgåva sättningen var
 det två personer till att lägga för-
 stämman i färd. två till att sitta ögn-
 ga och som man hade mördning
 till övergårdning var det utgåva
 person med 3 lagar för att lägga
 för denna gördning. Potätsättningen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 8598:30.

Landskap: Lundaland Upptecknat av: J. H. Karén
Härad: Lunneta Adress: Tollaregatan
Socken: Beaja Berättat av:
Uppteckningsår: 1942 Född år _____ i _____

30
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

d. v. d. att man åkte en gång genom
färderna, sedan kom de igen vid
vårens slut. När julebladen sedan
vid midsommar tiden varit uppe. Det
är julelandets jule karkas i färd
med handgjorda och utkastens
färd ogär. Sedan färd man det
med. Kok som drogs av de andra.

Den såldes här till som i
vage annan gård, denna värd och
bra till och jule var en mycket av
till som även i dag, har sin aktiva
livet, fastän man inte länge berede
livet i hemmet för sitt som då skedde.

Skriv endast på denna sida!